

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพ
โดยชุมชนชาวจีนยูนนาน บ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้
อำเภอป่าเย้ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ทศพิธ แป้นดวงเนตร

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาอาชีวศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
กรกฎาคม 2554

b00952457

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ

248004

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพ
โดยชุมชนชาวจีนยูนนาน บ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้
อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ทศพิธ เป้นดวงเนตร

วิทยานิพนธ์นี้เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาอาชีวศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
กรกฎาคม 2554

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพ
โดยชุมชนชาวจีนยูนนาน บ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้
อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ทศพิช เป้นดวงเนตร

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาอาชีวศึกษา

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

รองศาสตราจารย์พัฒนา จันทนา

.....กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เกียรติฉัตรรัตน์

.....กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัจฉรา สโรบล

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เกียรติฉัตรรัตน์

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัจฉรา สโรบล

20 กรกฎาคม 2554

© ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ ด้วยความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เกียรติมนิรัตน์ ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา สโกลด กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่กรุณาให้ความรู้ คำแนะนำและตรวจแก้จนวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุระเดช ศรีวิชัย รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติสุดา ศรีสุข และ ดร.ปรารถนา โกวิทยางกูร ที่กรุณารับเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ รองศาสตราจารย์ พัฒนา จันทนา ที่กรุณารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณคณาจารย์สาขาวิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รวมถึงเพื่อน ๆ ร่วมชั้นเรียนทุกท่านที่ได้ให้การช่วยเหลือทางด้านการสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ และเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาที่ทำการวิจัย

ขอขอบคุณผู้ให้ทุนสนับสนุนทุนวิจัย สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี พี่ภา พี่เก้ง และเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอนทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือตลอดการวิจัย และการวิจัยนี้จะไม่สำเร็จลงหากไม่ได้รับความร่วมมือและการทุ่มเททำงานจาก คุณบุญหล่อ หล่ออริยวัฒน์ คุณพิสมัย หล่ออริยวัฒน์ คณะทำงานวิจัย ชาวชุมชนบ้านสันติชล บ้านรุ่งอรุณและบ้านรักไทยที่เสียสละเวลาอันมีค่าเข้าร่วมกิจกรรมและให้ผู้วิจัยได้ร่วมเรียนรู้ รวมถึงวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอนสาขาอำเภอปาย ที่ให้ความร่วมมือระหว่างการทำวิจัย ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

บุคคลที่สำคัญที่สุดคือ คุณพ่อสมศักดิ์ เป็นดวงเนตร ที่คอยให้กำลังใจและเฝ้าดูแลมาตลอด รวมถึง “ครอบครัวเป็นดวงเนตร” ที่ให้กำลังใจ ความรัก ความห่วงใยเสมอมา ประโยชน์และคุณค่าของงานวิจัยอันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอบขอบคุณมาความดีนี้แด่ทุกท่านที่ได้กล่าวมาข้างต้น ตลอดจนบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยไม่สามารถจะเอ่ยนามได้ครบทุกท่าน สิ่งที่น่าประทับใจได้รับคือมิตรภาพ การเรียนรู้ระหว่างการทำงานวิจัยและผลสำเร็จของงานวิจัยและประโยชน์แก่ชุมชนชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล

ทศพิช เป็นดวงเนตร

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและ
พัฒนาอาชีพโดยชุมชนชาวจีนยูนนาน บ้านสันติชล
ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผู้เขียน นายทศพิช เป้นดวงเนตร

ปริญญา ศีษศาสตรมหาบัณฑิต (อาชีพศึกษา)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เกียรติมนิรัตน์	อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา สโรบล	อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

บทคัดย่อ

248004

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อรวบรวมและจัดระบบองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และอาชีพของชาวจีนยูนนาน บ้านสันติชล 2) ศึกษากระบวนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาอาชีพโดยชุมชนชาวจีนยูนนาน บ้านสันติชล 3) สำรวจความต้องการจากนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวจีนยูนนาน บ้านสันติชล และ 4) หาแนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวจีนยูนนาน บ้านสันติชล วิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ การจัดประชุมกลุ่มย่อย การจัดเวทีชุมชน ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสอบถามนักท่องเที่ยว กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้รู้ ผู้อาวุโส ตัวแทนกลุ่มชาวบ้าน นักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การรวบรวม และจัดระบบองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและอาชีพของชาวจีนยูนนาน บ้านสันติชล แบ่งได้ 3 ด้าน คือ 1) ด้านประวัติศาสตร์ของชาวจีนยูนนาน 2) ด้านวัฒนธรรม มีประเพณีเกี่ยวกับ วิถีชีวิต ความเชื่อ พิธีกรรมและ ภูมิปัญญาด้านสุขภาพ และ 3) ด้านการประกอบอาชีพ อาชีพหลัก คือ เกษตรกรรมและ อาชีพหัตถกรรมเป็นอาชีพเสริม

ความสำเร็จของการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาอาชีพโดยชุมชนจีนยูนนาน บ้านสันติชล มีกระบวนการ 6 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างความเข้าใจโครงการวิจัย 2) การสังเคราะห์ข้อมูลประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและอาชีพ 3) การเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยว 4) การฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น 5) การศึกษาดูงานศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบ และ 6) การออกแบบและผลิตสื่อ

ผลการสำรวจของนักท่องเที่ยวต้องการเห็นรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยใช้ 1) ห้องจัดแสดงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน 3) ควรมีมัคคุเทศก์ชุมชนให้ความรู้และป้ายสื่อความหมายประจำตามจุดต่าง ๆ และ 4) กิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม แนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน พบว่า ชุมชนต้องจัดการด้านต่าง ๆ โดยชุมชนและวิสัยทัศน์ของผู้นำ

Thesis Title Community Learning Center to Promote Tourism and Develop
Occupation by Yunnan Community, Ban Santichol, Wieng Tai Sub-
District, Pai District, Mae Hong Son Province

Author Mr. Tossapit Phandoungnet

Degree Master of Education (Vocational Education)

Thesis Advisory Committee

Asst. Prof. Dr. Kanjana Keatmaneerat

Advisor

Asst. Prof. Dr. Atchara Sarobol

Co-advisor

Abstract

248004

This research aimed 1) To collect and manage the knowledge systems of history, culture and occupation of Yunnan civilians in Ban Santichol. 2) To study the establishment process of Community Learning Center for tourism promotion and occupation development by Yunnan Community, Ban Santichol. 3) To survey the tourists' demand for the pattern of knowledge transfer through the Community Learning Center of Ban Santichol and 4) To find guidelines for management for the Community Learning Center of Ban Santichol. The participatory action research (PAR) was used for collecting data by observation, interviewing, small group discussion, community forum, reviewing literature, and questionnaire of tourists. The target groups of this research were leader of community, elders, seniors, villager's representatives, tourists and associated staffs. The collected data were analyzed in descriptive method, statistical methods including percentage, mean, and standard deviation.

The results of the study were as follow:

The collection and management of the knowledge system of history, culture and occupation of Yunnan civilians in Ban Santichol was found to be divided into three aspects; 1) history of Yunnan civilians in Ban Santichol, 2) cultures involved with lifestyles, beliefs,

rituals, and health intellectuals, and 3) occupation; major career of the civilians was found to be in agricultural field while tourism and handicraft field were revealed as minor careers.

The six procedures for the success of Community Learning Center's establishment for tourism promotion and occupation development by Yunnan Community of Ban Santichol were; 1) To create understanding for the research project, 2) To synthesize the data information of history, culture and occupation, 3) To observe data information from tourists, 4) To train local tourist guides, 5) To study and observe patterns in the Community Learning Center, and 6) To design and produce the media materials.

From the survey, it revealed that tourists desire to see the pattern of knowledge through the exhibition demonstration of culture and intellectual, and the lifestyles of communities. Community guides should be provided to share the knowledge and the signs of places in the community. In addition, activities for tourists should also be provided for tourists to participate in.

Lastly, in terms of guideline for Community Learning Center's establishment, it was found that community should have to manage their community by employing the vision of the leader of their community.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
 บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
คำถามหลักการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	8
 บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
บริบทชุมชนบ้านสันติชล	9
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	16
แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน	23
การพัฒนาอาชีพ	28
การท่องเที่ยวโดยชุมชน	34
วัฒนธรรมชุมชน	38
การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	39
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	51
กรอบแนวคิดการวิจัย	54

บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย	
	ขั้นตอนการวิจัย	55
	แหล่งข้อมูลและกลุ่มเป้าหมาย	57
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	58
	ขั้นตอนและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	59
	การตรวจสอบข้อมูล	62
	การวิเคราะห์ข้อมูล	62
บทที่ 4	ผลการวิจัย	
	ตอนที่ 1 การรวบรวมและการจัดระบบองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และอาชีพของชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน	65
	ตอนที่ 2 กระบวนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล	94
	ตอนที่ 3 การสำรวจความต้องการจากนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับรูปแบบการ ถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนาน บ้านสันติชล	98
	ตอนที่ 4 แนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และการพัฒนาอาชีพชาวจีนยูนนาน บ้านสันติชล	110
บทที่ 5	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
	สรุป	114
	อภิปรายผล	119
	ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย	126
บรรณานุกรม		128
ภาคผนวก		132
	ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือหนังสือขอความ อนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญและเก็บรวบรวมข้อมูล	133

ภาคผนวก ข แผนการจัดกิจกรรมโครงการเรื่องศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาอาชีพโดยชุมชน จันทุนนาน บ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนและกำหนดการการศึกษาฐานศูนย์การ เรียนรู้ต้นแบบ	138
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามความคิดเห็นแบบบันทึกการสังเกต และตารางจำนวนประชากรและจำนวน กลุ่มตัวอย่าง ของ Krejcie and Morgan	146
ภาคผนวก ง บันทึกการจัดเวทีชุมชน	180
ภาคผนวก จ ภาพบรรยากาศบริเวณศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจันทุนนาน บ้านสันติชลเรื่อง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการ ท่องเที่ยวและการพัฒนาอาชีพโดยชุมชนจันทุนนาน บ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนและ ประกาศนียบัตรสำหรับผู้รับการอบรมมัคคุเทศก์ชุมชน	197
ประวัติผู้เขียน	201

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนประชากรและครัวเรือนบ้านสันติชล	11
2 การพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของบุคคลในแต่ละช่วงอายุ	32
3 การเปรียบเทียบประเด็นการวิจัยแบบดั้งเดิมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	41
4 ความสัมพันธ์ของช่วงเวลา ฤดูกาล ประเพณี และอาชีพ	92
5 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศและอายุ	98
6 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา	99
7 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพ	100
8 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน	101
9 ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจินยูนนาน	102
10 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านต่างๆของชาวจินยูนนานบ้านสันติชลผ่านศูนย์การเรียนรู้	105
11 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะมีส่วนช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและช่วยในการพัฒนาอาชีพในชุมชนจินยูนนาน บ้านสันติชล	106
12 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการนำเสนอเรื่องราวต่างๆที่ต้องการเห็นภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจินยูนนาน บ้านสันติชล	107
13 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเก็บค่าบำรุงศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจินยูนนาน บ้านสันติชล	107
14 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับอัตราค่าบำรุงศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจินยูนนาน บ้านสันติชลที่เหมาะสม	108
15 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนจินยูนนาน บ้านสันติชล	109

สารบัญภาพ

รูป	หน้า
1 การมีส่วนร่วมของฝ่ายต่าง ๆ ในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	45
2 กรอบแนวคิดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพโดยชุมชนจีนยูนนาน	54
3 ตัวอย่างแสดงภาพอาหารจีนยูนนานบ้านสันติชล	72
4 บ้านดินของชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล	73
5 ประติมากรรมภายในหมู่บ้านสันติชล	74
6 การยิมนาสติก	75
7 เครื่องแต่งกายของชาวจีนยูนนาน	76
8 การรักษาโรคด้วยพลังลมปราณ	88
9 รองเท้าจีนยูนนาน	91
10 การศึกษาดูงานศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบ	96
11 เวทีชุมชน	96
12 แนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล	97
13 กระบวนการเรียนรู้ในการขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล	123